

פנינים לפסח

אחד מאלו שיש להקשות את שיניהם פנה בטרוניה אל הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע: "מדוע נאמר בהגדה שיש להקשות את שיני הבן הרשע? והלא בתורה משיבים לו בנחת ככתוב: 'וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם? וְאָמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַה' (שמות' יב) ענהו: "הלא תשובתך בצידיך, בתורה מתקבצים הרשעים בכנופיה ושואלים בחבורה. ואם נקום להקשות את שיניהם תתפתח קטטה ותגרה, הרשתה התורה להשיבם בנחת, אבל ב'הגדה' בא רשע אחד ומי יתאפק מהקשות את שיניו". ופני המלגלג חפו.

פירושים לשם מצה

המהרי"ץ מביא פירוש מעניין; שמצה זה מלשון מיץ, מה הענין של מיץ? הוא כותב כך; 'נהגו כל ישראל לעשות מצת מצה מסולת נקיה, מנופה בשלש עשרה נפה, כמצתו של שלמה. כי לשון מצה ר"ל המובחר והטוב שבחיטה. מלשון; "כי מיץ חלב יוציא חמאה" (משלי' ל ג).

אבל הפירוש הפשוט; מצה על שם המהירות דהיינו; מרוב המהירות שעושין את הבצק, נקרא בשם מצה. פירוש נוסף למה נקרא בשם מצה, כותב הרמ"ק; מלשון מציצה. שהקב"ה מצץ אותנו מבין המצרים שהיינו משוקעים במ"ט שערי טומאה והקב"ה הוציא אותנו משם.

עוד פירוש שכתוב בספרים; שבכל חיטה יש בה כח חומצי דהיינו; כשעושים את הבצק ונותנים לו לתפוח, במשך הזמן הוא מחמיץ, עוד זמן ועוד זמן, עד שנהיה הבצק חמוץ. כאשר עושים מהר, תוך פחות משיעור הילוך מיל, שמונה עשרה דקות, או יש אומרים קצת יותר, על ידי שאתה חוסם את החימוץ ואופה מיד, אתה עוצר את הכח החומצי, מצצת את הכח החומצי, לא נתת לה להתפתח. אם כן יוצא שהמלה מצה, מלשון מציצה.

עוד פירוש; כיון שלא נותנים לה לתפוח, כאילו אתה מוצץ אותה, משאיר אותה נמוכה. כמו שיש פירוש כזה על לחם עוני, למה נקרא לחם עוני? כיון שהעיסה לא תופחת, היא עניה ושפלה. אם כן מצה, מצצת והשארת אותה רזה. אולי אקרא לכם את הלשון, דבר כחוש ודק נקרא בלשון סוריה, מציצה. למרות שמצה יכולים לעשותה עבה, אפילו בעובי טפח, אבל לא עושים אותה כך.

פירוש נוסף; מלשון מצה ומריבה דהיינו; כיון שדוחקים את המצה, כביכול רבים איתה. על ידי שעוסקים במצה בכח, כאילו יש מריבה בינינו וכן יש לשון כזו בזוהר הקדוש. ה'זוהר' אומר; מצה מלשון מריבה, על שם שמבריחה את כל המקטרגים ועושה מריבה עמהם.

יש פירוש מעניין שכותב בעל ספר 'אגודת אזוב'; מצה מלשון מציאת חן דהיינו; על ידי שאנחנו מקימים את המצוה הזאת, אנו מוצאים חן בעיני הקב"ה. מלשון הכתוב: "כי מצאני מצא חיים ונפק רצון מה" (משלי' ח לה) מצה מלשון מציאת חן. כך כותב ר' יצחק האזובי ב'אגודת אזוב'; 'המצה היא רמז היותנו מוצאים חן לפני יוצרנו יתברך. מלשון; "כי מצאני מצא חיים".'

פירוש נוסף; מצה מלשון; "מצא אשה מצא טוב" (משלי' יח כב). כתוב ב'רעיא מהימנא'; שהמצה היא כמו כלה השמורה לבעלה ובה נעשית המצוה. לכן, עד שמגיעים למצה, מברכים שבע ברכות. הברכה הראשונה; בורא פרי הגפן. השניה; מקדש ישראל והזמנים. השלישית; שהחיינו. הרביעית; על נטילת ידים. החמישית; בורא פרי הגפן. הששית; המוציא לחם מן הארץ. והשביעית; מוציא מצה. המצה רומזת לשכינה לכן אמרו חז"ל; 'האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו' (ירושלמי' י'פסחים' סח). המצה רמז לכלה, כמו שהכלה אסורה עד שמברכים שבע ברכות, כך גם יש שבע ברכות עד שמגיעים למצה. (מתוך שיעורו של הרה"ג רבי יצחק רצאבי שליט"א) (שופר)

ישראל לסגולתו

סגולה לזכרון

שאלו להגאון הצדיק רבי שמעון שקופ זצ"ל מה יש בידו סגלה לזכרון השיב להם: מקרא מלא דבר הפתוב: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם... למען תזכרו..."

הרי שהשומר עיניו ממראות אסורות, ולבו ממתשבות רעות זוכה שדברי תורה יהיו שמורים בלבו.

והוא תשלום מדה במדה, כשם שזה אינו מפקיר את עיניו ולבו למחשבות שטות, ומצמצמם להיות אחוזים וספוגים במחשבות נכונות, כן יזכה שהמחשבות הקדושות יצטמצמו במוחו, ויהיו אחוזים וספוגים בלבו. (ר' יעקב ישראל לוגאסי)

אמונה

ג. בראותך שנוי מעשה, אל תאמר מקרה הוא, אלא תאמין כי זה השגחת השם יתברך.

צדקה

הנפרד מחבירו, יתן לו מטבע ויעשה בה סימן, ויאמר לו: "הנני נותן לך מטבע זה, כדי שתהיה שלוחי לתת את המטבע בקופה בעבורי, כשתגיע למקום תפצד". ואז נחשב לשליח מצוה, ואינו ניזוק בדרך.

(שבת מוסר פרק שלושים ואחד (אות ב). ועיין כף החיים (או"ח סימן קי"ט כד, כז)). (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

ויכוח למטה ולמעלה

ההכנות לקראת חג הפסח אצל רבי ישראל בעל-שם-טוב היו נערכות מתוך שמחה רבה ועצומה. תלמידיו הגדולים היו נאספים כדי לערוך בחברתו את הסדר. ליל הסדר היה שעה של התעלות רוחנית כבירה, כאשר הבעש"ט יושב בראש השולחן ופיו מפיך דברי תורה עמוקים בענייני ההגדה.

אבל בשנת תקט"ז - או תקי"ז - היתה התנהגותו של הבעש"ט שונה ומסתורית. אך אתמול, בעת שאיבת 'מים שלנו', היה שרוי בשמחה רבה, והנה לעת-ערב, בשעת בדיקת חמץ, לבשו פניו קדרות. התלמידים הבינו שדבר-מה נסתר מעיב על שמחת ההכנות לחג. הדבר גרם גם להם לשקוע בחרדה ובצער.

בלילה, לאחר בדיקת חמץ, קרא הבעש"ט עשרה מתלמידיו וביקשם לערוך תיקון-חצות בכוונה רבה. עתה היה ברור להם, כי הבעש"ט מבקש לבטל איזו גזירה רעה, שרק עיניו הטהורות צופות אותה.

הבוקר האיר והתלמידים קיוו שהיום החדש יביא עימו גם מצב-רוח חדש אצל רבם, אבל פני הבעש"ט הוסיפו להיות חיוורות וחמורות-סבר. הוא אף ביקש מהתלמידים, לכוון בעת התפילה את הכוונות המיוחדות לראש-השנה.

לאחר התפילה אמר הבעש"ט דברי תורה, שהתמקדו במידת הביטחון בה'. "הביטחון האמיתי הוא", אמר, "שגם כאשר האדם אינו רואה שום מוצא ושום מבוא לישועה, הוא בוטח בה' ומאמין בישועתו הקרובה". עוד אמר הבעש"ט, כי הביטוי לביטחון הוא השמחה.

אחרי הדברים ניכרה על פני הבעש"ט ארשת של שמחה, אך זו היתה מהולה בחרדה. כך עבר היום, ברגשות מעורבים של שמחה הכרוכה במרירות-הנפש. בשעת אפיית מצת- המצווה היתה הבעש"ט בשמחה, אך לפני תפילת מנחה ציווה שוב על תלמידיו לכוון את הכוונות של ראש- השנה, וחרדה נפלה עליהם.

ליל הסדר הגיע. התלמידים הקדושים הסבו סביב רבם, וציפו להסבריו ולדברי התורה הנפלאים שהיה נוהג לתבל בהם את אמירת ההגדה. אבל השנה לא הרים הבעש"ט את עיניו מן ההגדה כל הסדר. הוא רק קרא את הכתוב בנעימה משתפכת, ולא פסק אף לרגע קל מקריאתו. הדבר גרם צער עמוק לכל התלמידים.

הבעש"ט השתתק, והיה שקוע בשרעפיו. דממה השתררה בחדר. גם התלמידים היו שקועים במחשבות ובהרהורים. ולפתע נשמע קול צחוק מפי הבעש"ט. התלמידים הביטו בו וראו כי עיניו עצומות, פניו לוהטות בשלהבת-קודש, והוא צוחק מתוך חדווה פנימית עמוקה.

כעבור שעה קלה פקח הבעש"ט את עיניו וקרא: "מזל-טוב! ברוך הוא וברוך שמו הגדול, הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו, שגם עמו הם בבחינת ישראל, ופועלים יותר מאשר ישראלים בעל-שם-טוב".

שמחה גדולה הציפה את התלמידים, אבל הם השתוקקו לדעת את פשר הדבר והתפללו בלבם שרבם יואיל לספר להם את אשר ראה בעיניו הקדושות. ואכן, הבעש"ט סיפר:

"בערב חג הפסח השנה נגזרה גזירה חמורה על אחד מכפרי היהודים שבסביבה. גויי אותו מקום, שרחשו שינאה עזה ליהודים, גמרו בלבם להתנפל על היהודים דווקא בליל חגם ולכלות בהם את זעמם.

"בראותי זאת, ניסיתי לעורר רחמים לפני היושב במרומים. ביקשתי גם את עזרתכם, בתפילה ובכוונות. אבל כל מעשיי וכל מעשיכם, לא הועילו. לפיכך נתאזרתי במידת הביטחון והשלכתי את יהבי על אבינו שבשמים. כשראיתי את עוצמת הגזירה, לא ראיתי כל סיכוי לבטלה, אבל כפי שאמרתי אתמול, מידת הביטחון דורשת אמונה מוחלטת בכל מצב.

"הערב, כשישבנו לעריכת הסדר, לא ידעה נפשי מרגוע. שעת הגזירה קרבה והלכה, ולא ראיתי כל מוצא. אבל לפתע השתנו פני הדברים מן הקצה אל הקצה.

"באותו כפר ישב לשולחן הסדר זוג חשוך-ילדים. האיש, שהוא מחסידני, בינוני בידעת התורה אבל תמים במעשיו ובעל מעשים טובים, ישב עם רעייתו, קרא את ההגדה וסיפר לה את סיפור הצרות של בני-ישראל במצרים, על-פי המדרשים.

"כשסיפר על גזירת 'כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו', פרצה האשה בבכי מר. 'אילו היה הקב"ה מזכה אותי בבן', אמרה, 'הייתי נוהגת בו אחרת. לא הייתי מאפשרת לאיש לפגוע בו. לא הייתי נוהגת עמו כפי שהקב"ה נוהג בנו'.

"הבעל, מצידו, הצדיק את הדין ואמר שעלינו להאמין כי צדיק ה' בכל דרכיו. אבל האשה הוסיפה לטעון: 'איפה מידת הרחמים? איך יכול הקב"ה להתנהג כך עם בנו יחידו? אפילו אם אנחנו חוטאים לו, בכל-זאת הרי אנו בניו'.

"כך התנהלה ביניהם שיחה נוקבת. הבעל מצדיק את הקב"ה, ואילו האשה טוענת שהוא היה צריך לרחם יותר על עם-ישראל. אחרי הכוס הרביעית נסתתמו טענותיו של הבעל, והוא אמר: 'הצדק איתך. הקב"ה צריך לרחם יותר על עמו'. ומכיוון שתם הוויכוח, והם היו תחת השפעת היין ששתו, קמו שניהם ויצאו בריקוד".

הבעש"ט סיים את דבריו: "באותו רגע קיבלו גם בשמים את דברי הסניגוריה של האשה הכפרית, וכאשר יצאו השניים במחול, נהייתה שמחה בכל העולמות, וגם אני שמחתי שמחה רבה. ומובן שגם הגזירה נתבטלה".